

ERENDİZ ATASÜ

TÜRK ROMANINDA
BİR GEZİNTİ

ERENDİZ ATASÜ
TÜRK ROMANINDA
BİR GEZİNTİ

Can Çağdaş

Türk Romanında Bir Gezinti, Erendiz Atasü

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2019, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Editör: Pelin Özer

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak tasarımı: Alper Zeki

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-4090-9

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740909

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ERENDİZ ATASÜ
TÜRK ROMANINDA
BİR GEZİNTİ

DENEME

♥can

Erendiz Atasü'nün Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Dün ve Ferda, 2013

Gençliğin O Yakıcı Mevsimi, 2014

Kızıl Kale, 2015

Benim Yazarlarım, 2015

Onunla Güzeldim - Uçu, 2015

Saldırganı Hoş Tutmak, 2015

Baharat Ülkesi'nin Hazin Tarihi, 2016

Dağın Öteki Yüzü, 2016

Kadınlar da Vardır, 2016

Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum, 2017

Uy Karadeniz Uy... (Lanetliler), 2017

Şairin Ölümü, 2019

ERENDİZ ATASÜ, 1947'de Ankara'da doğdu. 1968'de Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı fakültede uzun yıllar öğretim üyesi olarak çalıştıktan sonra 1997'de farmakognozi profesörlüğünden emekliye ayrıldı. Öyküleri, 1981'den bu yana, *Sanat Edebiyatı*'81, *Düşün*, *Çağdaş Türk Dili*, *Varlık*; deneme, inceleme ve makaleleri *Saçak*, *Çağdaş Türk Dili*, *Cumhuriyet Kitap*, *Radikal Kitap*, *Varlık*, *Papirüs* gibi dergiler ile *Cumhuriyet* ve *Aydınlık* gazetelerinde yayımlandı ve yayımlanmaktadır. *Dağın Öteki Yüzü* adlı romanı İngilizceye (2000), *Lanetliler* Almancaya (2004), *Bir Yaşadönümü Rüyası* Yunancaya (2005), İngilizceye (2013) çevrilip yayımlanmıştır. Atasü'nün bazı öyküleri İngiltere, ABD, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre, İtalya, Çekya ve Hırvatistan'da yayımlanan öykü antolojilerinde yer almıştır. Eserleri: *Kadınlar da Vardır* (1983, Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü), *Lanetliler* (1985), *Dullara Yas Yakışır* (1988), *Onunla Güzeldim* (1990), *Dağın Öteki Yüzü* (1996, Orhan Kemal Roman Ödülü), *Taş Üstüne Gül Oyması* (1997, Yunus Nadi Öykü Ödülü; 1998, Haldun Taner Öykü Ödülü), *Uçu* (1998), *Gençliğin O Yakıcı Mevsimi* (1999), *Benim Yazarlarım* (2000), *Kadınlığım, Yazarlığım, Yurdum* (2001), *Bir Yaşadönümü Rüyası* (2002), *İmgelerin İzi* (2003), *Kavram ve Slogan* (2004), *Açık Oturumlar Çağı* (2006), *İncir Ağacının Ölümü* (2008), *Düşünce Sefaletinin Kıskaçında* (2008), *Bilinçle Beden Arasındaki Uzaklık* (2009), *Hayatın En Mutlu Anı* (2011, Yunus Nadi Öykü Ödülü; 2010, Dünya Kitap Yılın Telif Kitabı Ödülü), *Güneş Saygılı'nın Gerçek Yaşamı* (2011), *Yıllar Gerçerken Hayat ve Roman* (2013), *Dün ve Ferda* (2013), *Kızıl Kale* (2015, Türkan Saylan Sanat Ödülü), *Saldırganı Hoş Tutmak* (2015), *Baharat Ülkesi'nin Hazin Tarihi* (2016), *Şairin Ölümü* (2019), *Türk Romanında Bir Gezinti* (2019).

İçindekiler

DÜŞÜNCELER

Eleştiri Üstüne	13
Barış ve Edebiyat	23
Yazar ve Şehir	33

TÜRK ROMANINDA BİR GEZİNTİ

Yaşar Kemal ve Destansı Roman	41
Orhan Kemal: Sosyalist ve Hümanist	53
Suat Derviş'in Masum ve Tutkulu Suçluları	61
Aşk ve Sınıfsal Şizofreni	83
Leylâ Erbil'e Saygıyla	91
Sevgi Soysal'a Mektup	105
<i>Asılacak Kadın</i>	111
Anadolu'nun Kayıp Tarihi.....	125
Türkiye'nin Şizofrenisi ve Sayru'nun İsyanı	141
<i>Kumkuma</i>	157
Çocukluğumuzun Sofraları Nerede?.....	165
<i>Deprem</i> Üzerine	173
Aydınlanma Geleneğimizin İzinde Bir Yazar: Emre Caner	179
Son Sultan Abdülhamid	187

DÜNYA ROMANINDAN ESİNTİLER

Bilinçaltından Uğultular ve <i>Uğultulu Tepeler</i>	197
Troya'lı Kahraman, Romalı Şair, Yazar ve Çevirmen ...	213
Postmodern Çağda Kadınlık ve Roman	235

ÖYKÜCÜ KIZ KARDEŞLERİM

Şiddet Edebileşince.....	255
Hikâyenin Püf Noktası	273

ŞAİRLERİMİZ

Gülten Akın ve Kadın Edebiyatı	283
<i>Kırk İnceliklerin Şairi</i>	291
Ellinci Sanat Yılında Ataol Behramoğlu	299

DÜNYA VE BİZ

Türkiye'nin Unvansız Elçileri.....	305
------------------------------------	-----

Düşünceler

ELEŞTİRİ ÜSTÜNE

Edebiyat eleştirisi bir yapıttaki kusurları yakalamak mıdır; ya da yapıtın eleŐtirmene esinlediği düşünceleri, duyguları sıralamak mı; yoksa yapıtın sınırları içinde, erdemlerini ve kusurlarını tema/biçim bütünselliği bağlamında değerlendirmek mi? Günümüzde, edebiyatbilim kapsamında akademik bir disiplin olarak kabul edilmekte, edebiyat eleştirisi. Öyleyse onun ne olup olmadığına dair söz söylemek, amatör bir eleştirel deneme yazarından da konunun bilimselliğine hâkim kişilere düşer, diye düşünülebilir.

Öte yandan her edebiyat okuru, edebiyatın doğası gereği amatör bir edebiyat eleŐtirmenidir. Belli bir dilin edebiyatı, o dili konuşan herkese ayırım yapmadan seslenir, öyle değil mi? Okuduğuna dair fikir beyan etmek de her okurun hakkıdır elbette. Bunun ne sakıncası olabilir ki? Hiçbir sakıncası yok, yeter ki eleştiri yapan kişi amatörlüğünün farkında olsun.

Toplumumuzda “amatörlüğünün farkında olanların cesaretle fikrini söylemeleri” ne pek rastlanmaz. Ya ürkek bir sessizlik ya bilgiçlik... Neden böyle? “Tereciye tere satmak” dilimizin deyimi; pekiyi bunun başka dillerde karşılığı var mı? Örnek vermek gerekirse, bizde herkes biraz doktor, biraz eczacıdır; “erbabına sor” demek yerine

durmadan birbirimize tedaviler öneririz. Niçin? Uzun yüzyıllar halk tıbbının içinde yaşamış olmamızdan mı kaynaklanıyor bu durum yoksa bilimsel tıpla toplum olarak tanışmamızın görelî yeniliğinden mi? Belki de. Bizde çoğu okurun ve hatta yazarın kendini hiç sorgulamadan keskin eleştirmen saymasında, edebiyat eleştirimizin bir türlü göverememiş olmasının etkisi yok mudur?

Amatörlerin fikirleri saçma da, kıymetli de olabilir; özellikle deneysel bilimler dışındaki disiplinlerde, akademik düşüncenin fazlaca kurallaşıp kemikleşmesini engelleyici bir işlevi vardır amatör düşüncenin. Bu satırların yazarı edebiyatçıyı, eleştirmen olarak kendi amatörlüğünün farkında bir bilinçle böyle bir yazı kaleme almaya iten neden de amatör düşüncenin bu niteliğidir işte.

Bizde ne yazık ki edebiyat eleştirisinin geleneği oluşmamış. Daha doğrusu eleştirel düşüncenin geleneği yok. Doğru toplumlarına özgü tarihimizde ne yazık ki eleştirel düşünceye rastlanmıyor. Edebiyat bağlamında eleştirel düşünce neredeyse Nurullah Ataç ve Fethi Naci'yle başlıyor. Diğer eleştirmenlerimizi unutup değılim; amacım edebiyat eleştirisinin bizdeki turfandalığını vurgulamak. Nurullah Ataç'ı, Fethi Naci'yi beğeniriz ya da beğenmeyiz; onları fazla heyecanlı, fazla tarafgir, önyargılarını ise saplantılı bulmak işten bile değıldir. Ancak çalışkanlıklarını, laflarını sözlerini esirgemeyen cesaretlerini, çıkar gözetmeyen tutumlarını, Türk diline ve edebiyatına verdikleri emeği yadsıyamayız. Ve bir nokta daha var yadsıyamayacağımız: İkisi de eleştirel düşünceyi yerleştirmek ilkesiyle yola koyulmuş, "fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" kuşaklar yaratmayı amaç edinmiş Cumhuriyet kültürünü, kendi özlerine yabancılaşmadan –deyim yerindeyse kendi kendilerine ihanet etmeden– özümsemiş aydınlardır. Günümüz Türkiye'sinin böyle insanlar yetiştirebileceğı şüphelidir.

Bizde edebiyat eleştirisi geleneği zayıf olduğundan ister istemez Batı'ya bakıyoruz. Batı'da yüzyıllara dayanan çok köklü bir edebiyat eleştirisi kültürü var. Yazarları zamanında tir tir titretmiş eleştirmenler var. Örnekse Fransız Sainte-Beuve, İngiliz Thomas Carlyle ve niceleleri... Zaman akıp gidince geriye ne yazar ne eleştirmen kalıyor, kalan sadece edebiyat yapıtları arasında zamana meydan okuyabilmiş olanlardır. İşte o kadar. Peki, eleştirmenin çabası boşuna mı? Bu kadar mı nankör bir dal bu eleştiri? Bu yüzden mi kimse ona itibar etmiyor?

Elbette hayır. Eleştirmenin görüşleri yazara yeni ufuklar açabilir, eleştirinin bu işlevi çok açık. O kadar açık olmamakla birlikte belki bundan daha da önemli bir diğer işlevi ise eleştirmenin edebiyattaki sürekliliği –hem ulusal hem evrensel açılardan– ortaya çıkaran kişi olmasıdır. Hep yinelenen cümledir: “Newton yerçekimini keşfetmeyeydi, bir başkası keşfederdi ama Shakespeare yaşamasaydı, *Hamlet* yazılmazdı.” İşte sorulmaya değer bir soru: *Hamlet* yazılmasaydı, *Kırmızı ve Siyah*, *Suç ve Ceza* yazılabilir miydi? Ya da yazılsalardı bile çok farklı olmazlardı mıydı? Aynı zamanda edebiyat eleştirmeni de olan Stefan Zweig, Stendhal üstüne o pek ünlü incelemesinde *Hamlet*'e kadar geri gitmez ama Stendhal yaşamasaydı ve *Kırmızı ve Siyah*'ın başkişisi Julien Sorel'i yaratmasaydı, Dostoyevski'nin Raskolnikov'u belki de bambaşka biçimde yaratacağına dikkat çeker.¹ Zweig'in üstünde durduğu husus, bilinçli bir öykünmeden, basit bir etkilenmeden ya da günümüz postmodern metinlerinde sıklıkla rastlanan diğer metinlere göndermelerden çok farklıdır. Zweig, yaşadığı tarihsel zamanı özümsemiş bir yazarın –yani Stendhal'in– bu özümseyişten yoğurduğu roman kişisinin

1. Stefan Zweig, *Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar: Casanova, Stendhal, Tolstoy*, çev. Ayda Yörükkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1998.

–yani Julien Sorel’in– bir buçuk yüzyıl sonrasına, ömrünün rastladığı tarihsel zaman ile dünya edebiyatından beslenirken kişiliğine katılan öğeleri harmanlayan bir diğer beynin yaratıcılığına, –yani Dostoyevski’nin kalemine– yaptığı katkıya işaret etmektedir. Kendiliğinden gelişen bir sürekliliktir bu. Kaynağı ise yazarın sadece kendi yaratıcılığına değil, bir parçası olduğu ulusal ve evrensel edebiyata sahip çıkması, yaratıcılığının uzayda aslı bir gökcismi olmayıp dünya edebiyatının geniş haritasında bir bölge, belki bir ada oluşturduğunu fark edebilmesidir. Bizim edebiyatımızda yeterince gelişmemiş bir farkındalıktır bu; edebiyat eleştirimizin bu bağlamda edebiyata yeterince rehberlik edebildiği söylenemez herhalde. Bir *Kuyucaklı Yusuf*, bir *İnce Memed* yaratabilmiş Türk edebiyatının, üstünden yarım yüzyıl –yani olup bitene incelemeci bir gözle bakabilmeye yetecek süre– geçmiş olmasına rağmen, örneğin ’68 devrimcilerine dair adı geçen romanlar çapında bir eser verememiş olmasının bir nedeni belki de burada aranmalıdır.

20. yüzyılın ünlü eleştirmenlerinden George Steiner, “Edebiyat eleştirisi hayranlıktan, sevgi borcundan doğar,”² diyor. Hayatımızı zenginleştirdiği için sanatçıya duyduğumuz sevgi borcundan... Ve ekliyor: “Edebiyat eleştirisi ‘iyi’ ile ‘iyi’yi kıyaslamalıdır; ‘iyi’yi ‘kötü’den ayırmak edebiyat eleştirisinin değil, edebiyat tarihinin işidir.” Steiner, “Ey eleştirmenler, ‘kötü’lerle vakit harcamayın, ‘iyi’leri kavramaya çalışın. Bırakınız edebiyat tarihçileri bir devrin molozlarının kayıt defterini tutsunlar,” demeye getiriyor.

Tartışmaya açık görüşler elbette, ama şurada büyük bir haklılık var: Derinlikli bir yapıta gönül gözüyle yak-

2. George Steiner, *Tolstoy mu, Dostoyevski mi*, çev. Sevda Çalışkan, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.

laşmazsanız, yapıt sizi derinliğine kabul etmez! Zeki bir insanın bunalımına nasıl vasat bir psikiyatrist derman bulamazsa, kavrayışsız bir eleştirmenin eline düşmüş bir yapıt da o kişi tarafından anlaşılabilir. Edebiyata verilen emeğe saygı duymayan, yapıtlara bu saygıdan kaynaklanan bir sempatiyle yaklaşmayan eleştirmen; haliyle, gerçeklikleri ders kitabı gibi madde madde sıralamayan edebiyat yapıtını değerlendirmeye uygun bir zihin yapısına ulaşamayacaktır.

Akademik bir dal olarak edebiyat eleştirisine kulak verecek olursak, edebiyat eleştirisi çeşit çeşit olabiliyor: Metni mutlak bir olgu olarak ele alan *yapısalcı* ve/veya *yapıbozumcu* eleştiri... Birincisi metnin nasıl kurulduğunu gösterirken, ikincisi metni parçalarına indirgeyerek büyü-sünü bozmayı hedefliyor. Her ikisi de metne derinlemesine nüfuz edilmesini zorunlu kılıyor. *Marksist* ve/veya *feminist* eleştiri metne ideolojik bağlamda yaklaşıyor. Metni yazarın kişiliğiyle ve yaşadığı dönemle ilişkilendirerek değerlendiren bir eleştiri türü de var. *İzlenimci* eleştiri-den de söz ediliyor ki (herhalde Nurullah Ataç'ın ve Fethi Naci'nin eleştirileri bu gruba girmektedir), bu tür eleştiri yazıları eleştirmenin bir yapıttan edindiği izlenimleri herhangi bir disipline uymadan keyfi biçimde sıralamasından ibaret kalıyor.

Sonuçta eleştirmen bir yargı bildirecek; *yapısalcı* ise metnin oluşumundaki (dilerseniz *sentezlenmesindeki* diyelim) tutarlılığı ya da tutarsızlıkları saptayacak; *yapıbozumcu* ise metni parçalarına ayırarak, dilerseniz *analizleyecek* diyelim. *Marksist* bir eleştirmen, temadaki sınıf çelişkileri, *feminist* bir eleştirmen ataerkil bakış açıları ya da ataerkilliğe yöneltilen eleştiriler üstünde duracak; eser Marksist ya da feminist bir ileti hedeflemişse, hedefine ulaşmış olmadığına dair bir hüküm bildirirken keyfi izlenimine değil, tema ve biçim ilişkisine dayanacak;

eserde kimi tutarsızlıklar varsa, yazarın sınıf çelişkilerine ya da cinsiyet ayrımcılığına körlüğü bu tutarsızlıklara yol açmışsa, bu durumu saptayacak, vs. vs.

Yani nereden bakarsak bakalım, eleştirmenin bir sorumluluğu vardır ve bu sorumluluğun ağırlık merkezi, onun eserin tema ve biçim bütünselliğini kavramasında odaklanır.

“Eleştiri nasıl olmalıdır?” sorusunu yanıtlamak zor da, “Nasıl olmamalıdır?” sorusunun yanıtını vermek hiç zor değil:

- Eleştiri uzun uzadıya yapıtın konusunu anlatarak sayfa doldurmamalıdır.
- Övgülerden, sövgülerden ibaret olmamalıdır. Gereksiz övgü, söz konusu yapıtı yüceltmez, sövgü ise küçültmez; her ikisi de eleştiri yazısını değerleştirir ve bu yazıyı kaleme alan kişinin karakterine dair doğrudan ipuçlarını ele verir.
- Eleştiri metni, eleştirmenin önyargılarından, saplantı ve fantezilerinden mümkün olduğunca arınmalıdır.
- Eleştirmen, elinde pertavsız, iz peşinde koşan Sherlock Holmes’vari bir dedektif rolüne çıkıp küçük gramer yanlışlarının, gerçekliğe değgin kimi küçük yanlışların peşinde koşmamalıdır. Bu çeşit yanlışlar elbette düzeltilmeli, ancak bu iş, yapıtın içerik/biçim bütünselliğinin değerlendirilmesinin önüne geçmemelidir. Aksi halde eleştiri metni, konusu olan yapıta dair bir şeyler söylemektense eleştirmenin kişiliğine dair ipuçlarını ele vermek gibi kimseye yararı olmayan gereksiz bir işe koşulmuş olacaktır.

Neoliberal ekonomik düzeni dayatan günümüz dünyasında, bu düzenle aynı pakette gelen toplumsal ve kültürel alışkanlıkların düpedüz bir ideoloji, hem de toplu-

mu bir örnekleştirmeyi, durmadan “birey” sözcüğü çevresinde dönen laf kalabalığına rağmen ve –biraz da bu lafazanlık sayesinde– bireysel farklılığı, farkındalığı ve yaratıcılığı köreltmeyi hedefleyen bir ideoloji olduğu gerçeği gözlerden kaçmaktadır. Böylesi bir alacakaranlıkta yazarın ve/veya eleştirmenin ideolojik tutumunu nasıl değerlendireceğiz? İdeolojisiz insan olmaz. Sadece farkına varmadan belli bir ideolojiye yakın duran ya da hizmet eden kişiler vardır. Toplumda dair hiçbir olası düzeni benimsemediğini saflıkla iddia eden biri bile farkında olmadan anarşist ideolojiye yakın durmaktadır; ya da kolaylıkla herhangi bir ideolojiye, büyük olasılıkla egemen ideolojiye teslim olma potansiyeli taşımaktadır.

Kanımcı ideoloji yazarın ve/veya eleştirmenin görüşlerini sınırlandıran ufuk çizgisi değil dünyayı ve metni değerlendirirken ayaklarını bastıkları yer olmalıdır. Marksizmi, hayat görüşü olarak benimsemiş bir eleştirmen, sınıf körü bir yazarın metninde bu körlük dolayısıyla aksayan yanları, neoliberal bir meslektaşına göre çok daha nüfuz edici biçimde seçebilecektir. Ama aynı eleştirmen, aynı yazarın kurguda, üslupta yarattığı güzellikler varsa eğer, onları göz ardı etmemek gibi zor bir işin üstesinden gelebilmelidir. Başka bir deyişle, ideolojisi eleştirmenin ufkunu daraltmamalıdır.

Kanımcı eleştiri her babayiğidin harcı değildir.

Günümüzde edebiyatçıyı da eleştirmenini de bekleyen tehlikelerin hepimiz az çok farkındayız. İçinde yaşadığımız alacakaranlıkta bu bulanık farkındalıkları özlü anlatımların berraklığına dökmek müşkülse de, deneyelim. Neoliberal dünyada, *sanatçı* yazar, yerini *zanaatçı* yazara bırakmaktadır. Peki eleştirmenin başına ne gelmektedir ya da gelecektir? Eleştirmen reklamcıya mı dönüşecektir yoksa?

Bilinen şey, zanaatın amacı ustalıktır; sıra dışı bir ürün ortaya koymak değil; yineleme, zanaat için bir kusur sa-

yılmaz; tersine zanaat gücünü yinelemeden alır; yinele-dikçe ustalaşır kişi. Sanat ise gücünü tazelikten alır. Sa-natla zanaat arasında kesin bir sınır yoktur her zaman. Bu durumun en belirgin örneklerini sinemada görürüz. Tica-ri sinema yapıtlarının pek çoğunda, kalıpları aşan, sanat düzeyine ulaşan sahneler yer alır. Örneğe, Hitchcock filmleri; Hitchcock, bir Bergman, bir Ayzenshtayn de ğil-dir ama sinema dili öyle güçlü sahneler çekmiştir ki, kim onu hafife alabilir? Sinema sanatına birkaç başyapıtını armağan etmiş olan Woody Allen, yaşlılığında işi zanaat-çılığa vurmuş, seyirciyi derinden etkileyip günlerce dü-şündüren filmlerinden sonra, sabun köpüğünü andırır sevimli filmleriyle seyircinin patlamış mısırına eşlik et-meye başlamıştır; kendisi çekerken, seyirci izlerken eğle-nip mutlanmaktadır. Türk edebiyatına derin bir sevgiyle bağlı olan, hiçbir yapıta kıyamayan, değerli yazarımız Selim İleri, zanaatçı diyebileceğimiz kalemlerin kimi eserlerindeki gerçek edebiyat sanatına dahil pasajları bu-lup ışığa çıkarmak için bir ömür vermektedir. Diyeceğim o ki, zanaat öyle dudak bükülecek bir şey değildir. Sanat-çının zanaatçıdan öğreneceği çok şey vardır. Ancak sa-natla zanaatı aynı şey sanmak, eninde sonunda sanatı öldürecek olan bir yola götürür toplumu.

Zanaat öğretilbilir; sanatın ise ancak teknikleri öğ-retilebilir, yaratıcı özü de ğil. O özün tohumları bir kişide ya vardır ya yoktur; bu bir kişilik meselesidir. Tohumla-rın serpilip gelişmesi ise bir toplumsal ve kültürel ortam, kişisel azim ve çalışkanlık ile işin zanaat yanına verilecek emek meselesidir. Yaratıcı yazarlık kursları tabii ki yarar-sız de ğildir; işin zanaat kısmı, metinde ne gibi hatalardan kaçınılması gerektiği, bunun yolları öğretilir oralarda; yazıda güzellik yaratmanın yolları de ğil. Güçlü bir ka-lem yetenek ister; kimisinde doğuştan ya da yaşamın ilk yıllarında edinilmiş bir dil duyarlılığı vardır; üstün nitelik-

li metinler okuyarak ve yazma temrinleri yaparak dil duyarlığı geliştirilebilir, bir anlamda öğrenilebilir ama bu da sanatçı yazar için yeterli değildir. Üstün bir edebiyat yapıtını, pek çok sıradan yapıttan ayıran özellik, yazarının temasını kişisel bir acı gibi duyabilmesi, bu acıyla baş etmenin ıstıraplı sürecinde, konuya hem içeriden hem dışsallaştırabildiği anlarda dışarıdan bakabilmesi, bu ruhsal mücadele sırasında uyarılan zihninin, bilinçaltının ve düş gücünün ortaklaşa çabasıyla temayı varlığından söküp çıkarırken kalıpları aşarak yeni ve temaya tam anlamıyla uygun bir biçim geliştirebilmesidir. Sanat eseri roman ya da öykü, yazarın zihninde biçimiyle birlikte doğar. Steiner'in sözünü ettiği eserler böyle eserlerdir. On derste nasıl sürükleyici bir dedektif öyküsü yazılır, türünden olanlar değil.

Yirmi derste aşk hikâyesi, otuz derste hiçbir ideolojik ağırlığı olmasa da şık bir politik duruş sergiliyormuş havası taşıyan romanlar yazıldığı bir dönemde, Steiner'in kastettiği anlamdaki eleştirmen, sinek avlayacak demektir.

Sanatçı yazar ile ciddi eleştirmenin kaderleri tavukla yumurtaninki gibi birbirine bağlıdır. Steiner'in kastettiği anlamda eleştirinin bulunmaması, günümüzün furyasında sanatçı yazarın fark edilmesini, iz bırakmasını güçleştirecek, giderek imkânsızlaştıracak; sanatçı yazarın kayboluşu ise eleştirmenin varlığını gereksizleştirecektir.

Edebiyat eleştirisinin varlığını sürdürebilmek istiyorsa, günün geçerli koşullarına uyarlanmak yerine Steiner'in işaret ettiği yolda dirençle yürümeye devam etmek zordur. Bir edebiyat eleştirisinin, eleştiri olmaktan öte edebî bir değer taşıyabilmesi ise tüm edebiyat yapıtlarında olduğu gibi o yapıtın içinde saklı bir bilmedir; ve yazarı o bilmeceyi çözebildiği ölçüde yazısı edebî değer kazanacak ya da kazanamayacaktır.

*Nereden bakarsak bakalım,
eleştirmenin bir sorumluluğu vardır ve
bu sorumluluğun ağırlık merkezi,
onun eserin tema ve biçim bütünselliğini
kavramasında odaklanır.*

Yazar ve edebiyatçı Erendiz Atasü, *Türk Romanında Bir Gezinti*'de son dönemde edebiyat üzerine yazdığı denemelerini bir araya getiriyor. "Barış ve Edebiyat", "Şehir ve Yazar" gibi temalara eğilen denemelerin yanı sıra Suat Derviş'ten Leylâ Erbil'e, Sevgi Soysal'dan Pınar Kür'e, Mine Söğüt'ten Şebnem İşigüzel'e, yakın geçmişten ve günümüzden kadın yazarların eserlerine de ışık tutuyor. Yaşar Kemal'i konu alan denemesinde onun destansı romanını, Orhan Kemal'de ise yazarın sosyalist ve hümanist yanını ele alıyor. Bundan başka günümüz edebiyatına, öykü sanatına ve Batı edebiyatından örneklerle değindiği yazılarına da yer veriyor.

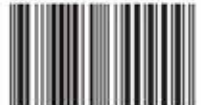
Edebiyatımızın önde gelen yazarlarına farklı açılardan bakan, yetkin bir yazarın süzgecinden geçirdiği denemelerden oluşan *Türk Romanında Bir Gezinti* hem meraklı okurlar hem de öğrenciler için vazgeçilmez bir kaynak.

#romansanati #öyküsanati #barış #şehir #postmodernroman #destan
#feminizm #kadinyazını #eleştiri

 can deneme

☞ canyayinlari.com ♥ twitter.com/canyayinlari f facebook.com/canyayinlari

ISBN: 978-975-07-4090-9

9 789750 740909